

Slootkanten van ROC Zegveld, bloeiend en boeiend

J. Corporaal (projectleider Veehouderij en Natuur)

In het kader van het onderzoekproject “Veehouderij en Natuur” wordt op ROC Zegveld onderzoek gedaan naar de inpasbaarheid van drie manieren van sloot(kant)beheer en het effect ervan op de vegetatie. Het onderzoek is gestart in het najaar van 1991 en loopt dus nog maar twee jaar. De aanwezige vegetatie is daarom meer het resultaat van het beheer in het verleden dan van het nieuwe beheer. Pas over een aantal jaren zal duidelijk worden hoe de vegetatie reageert op het veranderde beheer. De beschrijving van de situatie op dit moment kan daarom gezien worden als de uitgangssituatie.

Sloot(kant)beheer

Op nagenoeg het gehele bedrijf zijn de sloten met een baggerpomp op een diepte van 40 cm of meer gebracht. Het schonen gebeurde voorheen in het najaar en diende naast het verwijderen van plantenmateriaal tevens voor het uitdiepen van de sloot. Hierbij kwam regelmatig een dikke laag bagger op de slootkant die de aanwezige vegetatie deels verstikte en de bodem verrijkte. Doordat de bagger nu over het perceel verspoten wordt, komt er bij het schonen alleen nog een dunne laag plantenmateriaal op de slootkant, waardoor

de verstikking en de verrijking minimaal is. Voor het onderzoek worden vier proefsloten jaarlijks geschoond en acht proefsloten om het jaar. De sloten buiten de proef worden om het jaar, of indien mogelijk nog minder vaak geschoond. De scheisloten worden jaarlijks geschoond.

Om vertrappen en uittrappen van de slootkanten te beperken wordt gebruik gemaakt van drinkbakken. Door bij het kunstmeststrooien een kantstrooivoorziening te gebruiken en de drijfmest met een sleepvoetenmachine uit te rijden, komt er geen mest in de slootkant.

Op Zegveld is de zwanebloem in veel sloten te vinden.

Twaalf proefslootkanten

In het onderzoek worden drie behandelingen met elkaar vergeleken:

1. jaarlijks schonen, geen drinkbak;
2. twee-jaarlijks schonen met gebruik van drinkbak;
3. twee-jaarlijks schonen met gebruik van afrastering en drinkbak.

Deze drie proefbehandelingen liggen in tweevoud bij polderpeil (20 tot 30 cm -maaveld) en bij laag peil (60 cm -maaveld). In totaal zitten dus twaalf sloten in de proef.

Van de slootkanten die op het zuid-westen gericht zijn wordt jaarlijks in juni een gedetailleerde vegetatie-opname gemaakt door een bioloog van het Bureau Milieu-inventarisatie van de provincie Utrecht. Per slootkant wordt van 16 stukken van twee meter lengte genoteerd welke soorten aanwezig zijn en in welke mate ze voorkomen. Hiermee wordt een redelijk goed beeld verkregen van de aanwezige vegetatie. Doordat er slechts 16 x 2 meter wordt geïnventariseerd kunnen er elders op de slootkant nog wel meer soorten voorkomen.

Grote soortenrijkdom

In totaal werden 132 verschillende plantensoorten aangetroffen. In tabel 1 wordt voor de beide slootpeilen een indeling gegeven in een aantal categorieën.

De afname in soorten is minder dramatisch dan tabel 1 suggereert. De meeste van de in 1993 ontbrekende soorten werden in 1992 ook slechts op één plaats gezien. Enkele verdwenen soorten zijn minder gewenste planten.

Grassen als *witbol*, *fiorin* en *ruwbeemd* bezetten op veel slootkanten meer dan 25% van de oppervlakte. Van de sloot is regelmatig meer dan 25% bedekt met groot *kroosvaren*, *bultkroos*, *kleinkroos* of *puntkroos*.

Soorten die regelmatig in een bezetting van 5 tot 25% voorkomen zijn: *kruipende boterbloem*,

kweek, *gele waterkers* en *waternavel*. In de sloot werd op een aantal plaatsen 5 - 25% bedekt met *veelwortelig kroos* of bezet door *smalle waterpest* of *kranswier*. Deze laatste soort komt in enkele sloten voor en duidt op een goede waterkwaliteit. De overige 118 waargenomen soorten komen dus voor in een bezetting van 1 plant tot 5% van de oppervlakte.

Landbouwkundige waarde gering

In tabel 2 staat een overzicht van de verspreiding van landbouwkundig gewaardeerde en ongewenste soorten. De landbouwkundige waarde van de slootkanten is bij zowel hoog als laag peil gering. Ten opzichte van de hoog peil slootkanten komt er bij laag peil duidelijk meer *kweek* en minder *ruwbeemd* en *witte klaver* voor. De vegetatie wordt gedomineerd door *fiorin* en *witbol*, terwijl *engels raaigras* slechts op een beperkt aantal plaatsen aanwezig is (bezetting maximaal 5%). *Akkerdistel* werd in 1993 bij beide peilen in zes van de 96 opnames aangetroffen maar dit vormt evenals de *grote brandnetel* nauwelijks een probleem. Een andere distelsoort die vrij regelmatig voorkomt, is de *kale jonker*. Deze vormt geen probleem omdat hij zich alleen kan handhaven op voedselarme slootkanten. De overige plantensoorten die niet in tabel 2 worden genoemd, hebben landbouwkundig geen of slechts een geringe waarde.

Natuurwaarde

De natuurwaarde kan worden uitgedrukt in gevarieerdheid (aantal soorten), zeldzaamheid (aantal zeldzame soorten) of belevingswaarde (kleuren en variatie in bloeitijd). Deze verschillende maatstaven kunnen een verschil in waardering opleveren. Een slootkant met veel *kruipende boterbloem*, *gele waterkers* en *veldzuring* geeft een

Tabel 2 Aantal landbouwkundig gewenste- of ongewenste soorten in gsinventariseerde slootkantvakken (per peil 6 slootkanten met 16 vakken van 2 m lengte; maximum = 96)

	Hoog peil		Laag peil	
	1992	1993	1992	1993
Totaal	96	96	96	96
Ruwbeemdgras	72	77	48	27
Witbol	81	93	89	92
Kweek	47	30	84	87
Engels raaigras	12	25	14	7
Witte klaver	51	61	7	7
Akkerdistel	6	6	19	6
Grote brandnetel	-	-	4	3

Tabel 1 Plantensoorten bij hoog- en laag slootpeil

	Hoog peil		Laag peil	
	1992	1993	1992	1993
Totaal	103	93	75	67
Grassen	16	14	12	12
Zegge soorten	2	3	-	-
Biezen en russen	6	6	4	2
Oeverplanten	11	8	4	3
Waterplanten	11	10	6	6

Een drinkbak beperkt het vertrappen van de slootkant. Andere planterkrijgen zo een kans.

Tabel 3 Aantal plantensoorten in geïnventariseerde slootkantvakken (per peil 6 slootkanten met 16 vakken van 2 m lengte; maximum = 96)

	Hoog peil		Laag peil	
	1992	1993	1992	1993
Kruipende boterbloem	87	94	58	60
Egelboterbloem*	34	34	8	3
Veldzuring	59	62	28	15
Gele waterkers	58	47	62	73
Pinksterbloem	38	31	6	
Blauw gildkruid	29	34	20	27
Moeras walstro	37	41	17	29
Moeras vergeetmenietje*	48	53	8	2
Moeras rolklaver*	21	25		2
Echte koekoeksbloem*	6	15	9	8
Watermunt*	10	25		2
Wederik	5	5		
Kale jonker*				
Gewone brunel*	10	16	-	
Kattestaart	9	5		
Wilgeroosje	6			
Wilde bertram			2	
Kleine watereppe	9	24		
Pijptorkruid	23	22		
Moeraszoutgras	71	75		-
Zomprus	48	75	2	
Pitrus	17	41	9	8
Zwanebloem	36	38		
Smalle waterpest	72	48		
Tenger fontijnkruid	36	9	12	15
Kranswier	10	21		

* indicatorsoorten

kleurig geheel. Deze soorten zijn echter uit oogpunt van zeldzaamheid niet interessant. Anderzijds is een soort als *moeraszoutgras* tamelijk zeldzaam op slootkanten, maar deze soort heeft voor de meeste mensen weinig belevingswaarde omdat hij nauwelijks opvalt. In tabel 3 staat een overzicht van een aantal (meest bloeiende) planten die regelmatig werden waargenomen.

De natuurwaarde van een slootkant kan, zoals in het "Natuurbetalingsexperiment" van de afdeling Milieubiologie van de RU Leiden, ook worden afgemeten aan het aantal "indicatorsoorten". Dit zijn duidelijk herkenbare soorten die kenmerkend zijn voor de natuurwaarde. Naarmate meer van deze indicatorsoorten worden aangetroffen zal de slootkant gevarieerder zijn. Op het ROC wordt parallel aan het experiment ook naar deze indicatorsoorten gekeken. In tabel 3 zijn deze soorten met een sterretje aangegeven. Op enkele slootkanten bij het hoge slootpeil kwamen vijf en zes indicatorsoorten voor. Dit duidt op een vrij hoge natuurwaarde. Bij de slootkanten op het ontwaterde deel van het bedrijf kwamen maximaal drie indicatorsoorten voor. De natuurwaarde van deze sloten is daarmee beperkt.

Een aantal plantensoorten, zoals kalmoes, *grote egelskop* en gele *lis*, komen wel regelmatig op het bedrijf voor maar werden in de geïnventariseerde stroken niet aangetroffen. Zo komt ook de *kale jonker* bij het hoge slootpeil vrij regelmatig voor. Uit tabel 3 blijkt dat met name het aantal vochtminnende soorten bij het lage slootpeil duidelijk lager is dan bij het hoge slootpeil. Bij het

lage slootpeil werden eveneens minder vaak indicatorplanten gevonden.

De verandering die tussen 1992 en 1993 is opgetreden zal voor een deel te maken hebben met de natuurlijke variatie en met het moment van karteren. De verschuivingen in waterplanten (*waterpest*, *fontijnkruid* en *kranswier*) kan te maken hebben met het baggeren van de sloten. Tussen de behandelingen was nog geen duidelijk verschil te maken. Hiervoor duurt de proef ook nog te kort.

Samenvatting

De slootkanten op het ROC Zegveld hebben een zeer gevarieerd plantenbestand. De meeste slootkanten zijn voor leken al interessant omdat ze een kleurige aanblik bieden die mooi contrasteert tegenover het vrijwel egaal groene produktiegrasland. Voor een natuurbeheerder vormt dit nog maar een begin maar het geeft wel aan dat er meer waardevolle en zeldzame soorten kunnen komen.

De landbouwkundige gebruikswaarde van de meeste slootkanten is gering. Dat geldt ook voor slootkanten waarop geen natuurgericht beheer wordt toegepast. Het veranderde beheer heeft hierop weinig invloed.

De opbrengst en kwaliteit van het grasland wordt door het gewijzigde slootkantbeheer niet beïnvloed. Wel moet meer tijd worden geïnvesteerd in het (ver)plaatsen van drinkbakken en afrasteringen. Deze tijd wordt voor een deel terug verdiend doordat er minder vee te water raakt en door gemakkelijker slootonderhoud (minder uitgetrapte kanten en mogelijkheid van tweejaarlijks schonen).

Moeras walstro.